

статтях Д.М. Російського затрагивались питання клінічного течення і терапії ряду ендокринних захворювань.

Дмитрій Михайлович приймав активне участь в створенні в 1924 р. Російського ендокринологічного товариства, зігравши велику наукову і організаційну роль. Він ввійшов в склад президіума товариства, а в 1947-1955 гг. Д.М. Російський був головою цього товариства.

Около 150 робіт Д.М. Російський присвятив питанням історії медицини. Найбільш важливою серед них – «Історія вітчизняної медицини і охорони здоров'я: Бібліографія (1906-1954 гг.)» (1956). Ряд робіт присвячено діячам вітчизняної медицини. Останній його труд «200 років медичного факультету Московського державного університету» вийшов після смерті (1955).

Д.М. Російський був також Головою Всесоюзного і Московського історико-медичних товариств (1949-1955).

С.І.ФУДЕЛЬ-ОСИПОВА: ЖИТТЯ ТА ДІЯЛЬНІСТЬ

Л.О. Казімка

Історія вітчизняної медицини зберігає чимало імен талановитих вчених, життя та наукова діяльність яких відіграли неабияку роль у збагаченні досягнень науки України. Серед них відомий дослідник-електрофізіолог Софія Іванівна Фудель-Осіпова, яка внесла свою вагу частку в скарбницю української медицини та фізіології. С.І. Фудель-Осіпова після закінчення Київського медичного інституту (КМІ) працює лікарем на тютюновій фабриці в м. Феодосії. Вже тоді вона захоплюється науковою діяльністю, вивчає особливості фізіологічних реакцій організму у робітників фабрики в процесі їх специфічної діяльності. В 1931 р. Софія Іванівна організовує в Інституті охорони материнства і дитинства в Києві фізіологічну лабораторію, водночас працюючи позаштатним асистентом на кафедрі нормальної фізіології КМІ, а з 1937 р. вона стає штатним співробітником кафедри. Будучи учасником електрофізіологічних дослідів В.Ю. Чаговця, Д.С. Воронцова, які були її вчителями, збагачуючись їхнім досвідом, С.І. Фудель-Осіпова визначає свій напрямок подальшої наукової діяльності як електрофізіолога. Перші її наукові дослідження були присвячені методам визначення швидкості поширення збудження по нерву. З початком Вітчизняної війни її наукові дослідження призупиняються, але не припиняється лікарська та громадська діяльність С.І. Фудель-Осіпової. Як істинний патріот, вона з перших днів війни у лавах Червоної Армії. У 1942 р. її відправили на роботу в медінститут, евакуйований з Києва до Челябінська. У важких

умовах військового часу Софія Іванівна як талановитий організатор спромоглась добре налаштувати науково-педагогічну роботу в інституті. Після реєвакуації КМІ С.І. Фудель-Осипова завідує кафедрою нормальної фізіології і співпрацює в Інституті фізіології тварин на кафедрі Д.С. Воронцова. Дослідження даного періоду були спрямовані на вивчення процесів збудження і гальмування в нервових волокнах та нервово-м'язовому апараті за різних умов [1,2] та електротонічних змін збудливості [3]. Дослідниця глибоко аналізує феномен періелектрона і встановлює, що він являє собою лабораторний артефакт, а не фізіологічне явище [4].

Розвиваючи ідеї М.Є. Введенського, С.І. Фудель-Осипова в докторській дисертації, яку вона захищає в 1953 р., досліджує основні фізіологічні властивості нервового процесу, що визначають його функціональну роль [5].

У 1956 р. Софія Іванівна була у відрядженні в Індії, де вона провадила консультативну роботу серед лікарів та викладала в медичному коледжі, брала участь у конференціях індійських лікарів.

У 1959р. С.І. Фудель-Осипова організовує лабораторію біології в Інституті геронтології АМН СРСР в Києві. Її зусилля в цей час спрямовані на дослідження вікових особливостей подразнюючого механізму живої клітини - її мембранного потенціалу, електричних реакцій нервової та м'язової тканин і зв'язку їх з метаболізмом впродовж різних періодів онтогенезу [6].

З 1965 р. С.І. Фудель-Осипова працювала в організованій нею електрофізіологічній лабораторії Всесоюзного інституту гігієни і токсикології МОЗ СРСР, досліджуючи фізіологічні і біохімічні механізми дії токсичних речовин, зокрема пестицидів, на властивості мембран та організм в цілому [7].

Наукова, лікарська, педагогічна та громадська діяльність професора С.І. Фудель-Осипової була високо оцінена державою і відзначена урядовими нагородами.

ДЖЕРЕЛА

1. Воронцов Д.С., Фудель-Осипова С.И. О соотношении между раздражением и возбуждением в плантарном препарате лягушки при одиночных раздражениях // Научные записки НДІ фізіології тварин при КДУ.- 1949, т.8, №7.- С.41-62.
2. Фудель-Осипова С.И. Рефрактерность мышцы при сочетании прямого и непрямого раздражения // Бюлл. эксп. биологии и медицины .- 1945, т.19, № 4-5.- С.23-29.
3. Фудель-Осипова С.И. Электротонические изменения возбудимости в нервных волокнах плантарного препарата при действии постоянного тока

Научные записки НИИ физиологии животных при КГУ.- 1947, т.2, №2.- С.111-131.

4. Фудель-Осипова С.И. О перизлектроне // Там же, с.63-92.

5. Фудель-Осипова С.И. Об основных физиологических свойствах нервного процесса, определяющих его функциональную роль: Автореф. дисс. д-ра. мед. наук. - Киев, 1951.- 15 с.

6. Фудель-Осипова С.И. Старение нервно-мышечной системы. К.: Здоров'я, 1968.- 176 с.

7. Физиолого-биохимический механизм действия пестицидов / С.И. Фудель-Осипова, Ю.С. Коган, С.Д. Ковтун, У.А. Кузьминская / Под ред. С.И. Фудель-Осиповой - К.: Наукова думка, 1981.- 100 с.

ВКЛАД ОЛЕГА ВЛАДИМИРОВИЧА НИКОЛАЕВА (1903-1980) В РАЗВИТИЕ ЭНДОКРИНОЛОГИИ

О.В. Сибрина

Олег Владимирович Николаев родился в Казани, в семье врача. После окончания средней школы (1919) поступил на медицинский факультет Казанского университета, а затем перевелся в I Московский университет, который окончил в 1924 г. Еще в студенческие годы О.В. Николаев занимался анатомией и оперативной хирургией. Знания анатомии позволили ему выполнить первую научную работу, в которой выявил сосудистую сеть реберных хрящей. Эти данные были опубликованы в нашей стране и Германии. После окончания университета Олег Владимирович работал в клинике Н.Н. Бурденко в качестве штатного ординатора. Начиная с 1927 г. в течение 5 лет О.В. Николаев заведовал экспериментально-хирургической лабораторией Института экспериментальной биологии, где под руководством известного ученого. Н.К. Кольцова выполнил серию работ, касающихся ионной теории возбуждения, в которой сообщил о роли ионов, гормонов и электролитов в процессах нервного раздражения, о влиянии некоторых фармакологических средств и гормонов на функцию слюноотделения.

Свое призвание О.В. Николаев нашел в области эндокринологии. С 1930 г. он занимался клинической эндокринологией и эндокринной хирургией. В 30-х годах во многих регионах нашей страны были широко распространены эндемии зоба. Возникновению эндемического зоба способствовали особенности внешней среды, характерные для данных территории. Зобная эндемия представляла собой краевую патологию, которая имела социальное значение. У больных эндемическим зобом не редко наблюдались снижение и даже потеря трудоспособности, патологическое течение беременности другой патологии. Среди